

**Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Гудзенко Вікторія Дмитрівна

**«СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
У ДІТЕЙ РАННЬОГО ДИТЯЧОГО ВІКУ»**

Спеціальність: 231 Соціальна робота

РЕФЕРАТ

**випускної кваліфікаційної роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота»
(Управління соціальним закладом)»**

Умань – 2021 р.

Випускною кваліфікаційною роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: к.пед.н., доц. Полєхіна В.М.

РЕЦЕНЗЕНТ: к.пед.н., доц. Албул І.В..

Захист відбудеться 16.12 о 9.00 на засіданні Екзаменаційної комісії.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. №202

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ	9
1.1 Соціальна ситуація розвитку і передумови творчої діяльності.....	9
1.2. Особливості та чинники розвитку та становлення творчих здібностей у дитинстві з погляду сучасної педагогіки.....	20
1.3. Аналіз особливостей розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.....	28
РОЗДІЛ 2. ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЯВІВ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ДИТЯЧОГО ВІКУ	36
2.1. Види діяльності дошкільника у формуванні творчих здібностей	36
2.2. Основні методики та інтерпретація творчих здібностей у дітей дошкільного віку	52
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Актуальність теми дослідження У сучасній українській освіті пріоритетного значення набувають особистісно орієнтоване навчання та виховання, що забезпечують гармонійність інтелектуального, етичного і творчого потенціалів людини. Як зазначено в державних документах: Законі України «Про дошкільну освіту», Концепції дошкільного виховання в Україні, Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», «Дитина» та ін. [73].

У Базовому компоненті дошкільної освіти окреслені державні вимоги до освіченості та вихованості дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти, який першою сходинкою збагачення дітей знаннями про природне й соціальне оточення, знайомства із загальною, цілісною картиною світу та формування науково-обґрунтованого, морального й естетичного ставлення до нього.

Найвідповідальніший період в житті людини – дошкільний вік. Саме в цьому віці закладаються основи гармонійного розвитку особистості, формуються моральні та розумові якості. Унікальні можливості та творча активність розвиваються в процесі творчої діяльності, і є одним з найважливіших завдань закладів дошкільної освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається, що дитина повинна прагнути відійти від шаблону, виявляти видумку та фантазію, винахідливість, експериментувати [1].

У чинних програмах, зокрема «Дитина», художня діяльність розглядається як поєднання тих видів діяльності, які спрямовані на розвиток творчої активності, ініціативності, соціалізації, образного мислення, уяви і фантазії, вміння сприймати чарівність та унікальність навколишнього світу, берегти і творити красу [8]. В умовах гуманізації суспільства зростає *соціальна роль* творчої особистості, здатної активно мислити, шукати, отримувати й використовувати зібрану інформацію. Як зазначено в Базовому компоненті дошкільної освіти, одним із пріоритетних напрямів виховання

особистості є розвиток її *творчості*, особливо в дошкільні роки. Належний і оптимальний рівень соціально особистісного розвитку дітей дошкільного віку може бути забезпечений через формування почуття краси в різних її проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвитку творчих здібностей, формування технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури, безпеки праці [1].

Саме тому в педагогічній теорії і практиці вагомим стає процес формування та збагачення індивідуальних соціально ціннісних надбань особистості, зумовлених зростанням вимог до розвитку творчої особистості, активізації творчого потенціалу, необхідністю глибшого вивчення даних аспектів розвитку особистості.

Пошуки способів організації життєдіяльності дітей задля її творчої самореалізації постійно знаходяться в центрі уваги дослідників, вчених, психологів, педагогів та батьків. Потреби соціуму в активних, соціально активних мобільних особистостях стимулюють дослідження творчості, виявлення її закономірностей, розробку методології і теорії творчості, методики підготовки творчих кадрів, обдарованих працівників у різних галузях, які мають інтелектуальну готовність до розв'язання нових і складних проблем.

Вимоги, що пред'являються суспільством, педагогічною наукою, відносяться і до сучасної дошкільної освіти. Вони включають, насамперед, необхідність створення оптимальних умов для виховання творчої особистості, здібностей до повноцінної соціальної взаємодії з навколишнім середовищем у відповідності зі своїми віковими особливостями і можливостями. Концепція дошкільного виховання виділяє формування творчих здібностей як *найважливішу* задачу. Вченими доведено, що саме на даному етапі дитинства закладаються основні напрямки, за якими буде проходити розвиток особистості в подальшому (К. Божович, Ф Вишнякова, А. Лазурський, Л. Парамонова, С.. Рубінштейн та ін).

До проблеми осмислення та дослідження розвитку творчих здібностей особистості зверталися відомі педагоги та психологи. Великого значення в організації роботи з формування творчої активності учнів набули праці видатних психологів Л. Виготського, Я. Пономарьова, С. Рубінштейна, в яких досить ґрунтовно описані психологічні аспекти формування творчої активності дітей, а також педагогів В. Сухомлинського, Ю. Бабанського, Т. Гльїної, В. Моляко, О.Музики, О. Федоренко та інших, які вивчали методи, умови розвитку творчих здібностей учнів, зокрем дітей раннього дитячого віку. Проте, єдиного підходу до визначення понятійного апарату проблеми розвитку творчих здібностей особистості серед науковців немає.

Базовими етапами фізичного, психічного та соціального становлення особистості дитини є вік немовляти, ранній вік, передшкільний вік. [28].

Сензитивним віком для розвитку творчих здібностей є період дошкільного загалом, тому в дослідженні ми будемо орієнтуватися на дитину від 1 до 6 років.

Адже це найсприятливіший вік для формування та розвитку дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

Дошкільний вік – яскрава, неповторна сторінка в житті кожної людини. Саме в цей період починається процес *соціалізації*, встановлюється зв'язок дитини з провідними сферами буття: світом людей, природи, предметним світом. Відбувається прилучення до культури, до загальнолюдських цінностей. Закладається фундамент здоров'я. Дошкільне дитинство – час первісного становлення особистості, формування основ самосвідомості й індивідуальності дитини.

Особливу актуальність набуває проблема усвідомлення відповідальності дорослих перед дітьми. Неповторність – основа цілісності особистості. Неповторність дитини проявляється в процесі самореалізації, соціалізації, здатності зберігати і захищати свою особливу сутність як стійку

якісну визначеність, що виявляється в його взаємодії з світом: природою, людьми, культурою.

Аналіз літератури з проблем творчості, яка в останні десятиліття виокремилася в самостійний комплексний напрямок на межі психології, педагогіки, соціальної роботи, акмеології, філософії, медицини та інших наук, дозволяє зробити висновок про те, що соціально-економічні перетворення значною мірою стимулюють необхідність постійного розв'язання нових надзвичайно складних завдань: людині сьогодення, а тим більше завтрашнього дня вже не лише бажано, а навіть необхідно оволодівати творчими вміннями, стратегіями та тактиками як інструментарієм у професійній та й у інших видах діяльності.

Отже, соціальна значущість і актуальність проблеми, її недостатня розробленість обумовили вибір теми магістерського дослідження:

«СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ РАНЬОГО ДИТЯЧОГО ВІКУ»

Об'єкт дослідження: розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: особливості соціальної роботи з розвитку творчих здібностей дітей раннього дитячого віку.

Мета дослідження: визначити соціально адаптовані види творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати передумови соціальної ситуації розвитку і творчої діяльності; розкрити основні поняття дослідження.
2. Здійснити аналіз соціально-педагогічних особливостей розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.
3. Обґрунтувати соціально ефективні види діяльності дошкільника у формуванні творчих здібностей.
4. Відібрати та апробувати методи діагностики та розвитку творчості.

Гіпотеза: розвиток творчих здібностей є ефективним, якщо: педагогами створюється творча атмосфера, що сприяє прояву творчого мислення дитини; забезпечується дотримання відповідних соціально-педагогічних умов; забезпечується включення дітей у діяльність, у процесі якої вирішуються творчі завдання.

Методологічну основу дослідження склали соціальні та психолого-педагогічні положення з основ творчості й креативності особистості, принципи науковості і зв'язку теорії та практики. Тест «Домалюй фігуру»; методика «Твір казки»; методика «Скульптура».

Для досягнення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження:** теоретичний аналіз та узагальнення психологічної та педагогічної літератури, аналіз нормативно-правової бази; вивчення передового педагогічного досвіду, педагогічної документації для розкриття теоретичних основ розвитку творчих здібностей дошкільників; спостереження, тестування для виявлення розвитку творчих здібностей.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні поглядів на проблему соціальної роботи із розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, уточненні змісту основних понять та обґрунтуванні основних видів діяльності у дошкільному дитинстві».

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що його висновки розширюють теоретичні уявлення про розвиток творчих здібностей дошкільників у соціально-педагогічному контексті, можуть успішно використовуватись у діяльності практичних психологів, соціальних педагогів та вихователів дошкільних установ.

Експериментальною базою дослідження був обраний заклад дошкільної освіти "Вишенька"с.Білашки Тальнівської міської ради Черкаської області. У дослідженні взяли участь 28 дошкільників

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження висвітлювалися у доповідях на науково-методичних семінарах та науково-практичних конференціях:

Науково-практичний семінар «Громадські організації людей з інвалідністю крізь призму надання соціальних послуг», відбудеться (Умань, 16 квітня.2021), Науково-практичний семінар «Сучасна наука: проблеми, здобутки, перспективи», (Умань, травень 2021 р); 7 міжнародна науково-практична інтернет конференція «Молодь, освіта, наука та мистецтво» (Умань, 25 листопада 2021р.)

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Центру родинного виховання та гуртка «Особливості соціальної роботи з сім'єю» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Публікації автора за темою дослідження викладено у публікації:

Гудзенко В.Д. Теоретичні підходи до соціально-педагогічних проблем розвитку творчості.// Молодь, освіта, наука та мистецтво: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 26 лист. 2021 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т мистецтв; [редкол.: Терешко І. Г. (голов. ред.), Козій О.М. (відпов. ред.), Семенчук В.В. [та ін.]. Умань : Візаві, 2021. 137 с.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота загальним обсягом сторінок, основного тексту –65 сторінок, складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (76 найменувань), 5 додатків. Робота містить 3 таблиці та 6 рисунків.

ВИСНОВКИ

У випускній кваліфікаційній роботі виявлено і розкрито особливості соціальної роботи з розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Результати проведеного дослідження, реалізовані мета та завдання надали підстави сформулювати такі висновки:

1. З'ясовано передумови соціальної ситуація розвитку і творчої діяльності; На основі аналізу наукової літератури розкрито основні поняття досліджуваної проблеми, а також виявлено, творчі здібності є одним з

компонентів загальної структури особистості. Їх розвиток сприяє розвитку особистості дитини в цілому.

Творчість є нормальним та постійним супутником дитячого розвитку. Тому в процесі соціально-педагогічної діяльності важливо визначати, які вміння потрібно сформувати в дітей, щоб вони відчували свободу своїх дій у творчості, мали можливість її проявити, успішно здійснювати цю діяльність.

Призначення соціальної складової розвитку дошкільника – допомогти дитині розгадати і розібратися зі своїм внутрішнім «Я», діагностувавши сам факт наявності творчих здібностей у дитини, поставивши певні творчі завдання, котрі спонукають дітей до використання вже набутих знань та навичок, їх практичного застосування, пошуку нових способів використання.

1. Здійснено аналіз соціально-педагогічних особливостей розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей тому, що в цьому віці діти надзвичайно допитливі, у них є величезне бажання пізнавати навколишній світ. І батьки, заохочуючи допитливість, залучаючи їх у різні види діяльності, сприяють розширенню дитячого досвіду. А накопичення досвіду і знань - це необхідна передумова для майбутньої творчої діяльності. Крім того, мислення дошкільнят більш вільне, ніж мислення дорослих. Воно ще не задавлене догмами та стереотипами, воно більш незалежне. А цю якість необхідно всіляко розвивати. І від того, наскільки були використані ці можливості, багато в чому буде залежати соціалізація та творчий потенціал дорослої людини.

3. Обґрунтовано ефективні види соціальної реалізації та діяльності дошкільника у формуванні творчих здібностей Дитина зацікавиться процесом творчості спочатку в тому виді діяльності, який їй сподобається найбільше, а потім – в усіх притаманних дошкільникам видах діяльності, що сприяє розвитку соціальних здібностей Сформувавши в дитини інтерес до будь-якого (або декількох) видів діяльності, вдається захопити вихованця процесом творчості.

4. Відібрали та апробували методи діагностики та розвитку творчості. Для дослідження творчих здібностей та реалізації соціальної складової дітей дошкільного віку ми використали такі методики:

- «Домалой фігуру». Отже, згідно результатів проведеної методики найбільшу вираженість має третій рівень (68%). Згідно цих даних більша кількість дошкільнят в групі мають гарно розвинені творчі здібності та готові до навчання в школі. Діти з високим рівнем творчості мають гарно розвинену увагу, уважність до деталей, легко піддаються навчанню, мають розвинені соціальні навички

- «Твір казки». Отже, згідно результатів дослідження 64%(IV р.) дітей мають високі показники за шкалою продуктивність творчості, що свідчить про легкість розв'язання оригінальних і складних задач, значний соціальний досвід, високий рівень творчої продуктивності, високий рівень уваги. 3% дітей отримали дуже низькі показники за шкалами оригінальність та варіативність.

Загалом діти показали дуже гарні результати розвитку творчих здібностей за усіма трьома методиками.

- «Скульптура». У рамках проведеного діагностичного дослідження старші дошкільнята за даною методикою отримали - 14% (високий рівень творчості). Це безумовно свідчить про соціальний досвід, вміння оперувати вигаданими образами, складати з них цілісні картинки або сюжети, високий рівень асоціативності, діалектичності та системності мислення, що підтверджує соціальний контекст розвитку особистості дошкільника.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку творчих здібностей дошкільників у процесі соціальної діяльності. Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні експериментальної методики підготовки майбутніх соціальних працівників до розвитку творчих здібностей дітей раннього дитячого віку.